

تبیین رابطه امنیت و نشاط اجتماعی با عفاف

زینب احمدی بیدگلی^۱

مدرسه علمیه حضرت فاطمه الزهرا سلام الله علیها

شهرستان آران و بیدگل

چکیده

امنیت، یکی از عناصر نیازهای اصلی انسان است که نشاط اجتماعی، پویایی و مفید بودن افراد جامعه را در بردارد. باتوجه به ارتباط تنگاتنگ امنیت و نشاط اجتماعی، در راستای تقویت عفاف، هر دو مقوله افزایش پیدا می‌کند. یکی از مصادیق تحقق امنیت و نشاط اجتماعی، عفاف است که ضامن سلامت فرد و جامعه به ویژه زنان است. ارتباط این دو مؤلفه با عفاف در زمینه تأثیرات فردی آن با امنیت و نشاط اجتماعی در تکریم شخصیت زنان، آرامش روانی، کاهش مفاسد اخلاقی و تقویت نهاد خانواده روشن می‌شود و از جمله آثار اجتماعی آن، شکوفایی علمی و اقتصادی، استحکام نظام اجتماع، کاهش مفاسد اخلاقی در جامعه و حضور سازنده زنان در جوامع است. در صورت فقدان یا اختلال عفاف، پیامدها و بازتاب‌های نگران‌کننده‌ای برای فرد و جامعه به وجود می‌آید که بارزترین آن‌ها، نابودی امنیت و نشاط اجتماعی است. با از بین رفتن عفاف در جامعه، انحرافات اجتماعی بیشتر شده و زمینه‌های شکل‌گیری کج روی در سطح جامعه بیشترین دلهره را ایجاد خواهد کرد. هدف اصلی پژوهش حاضر که با روش توصیفی-تحلیلی به آن پرداخته می‌شود، تأمین عفاف در راستای تقویت امنیت و نشاط اجتماعی است.

واژه‌های کلیدی: امنیت، امنیت اجتماعی، نشاط، نشاط اجتماعی، عفاف، زن.

^۱. طلبه سطح ۲، مدرسه علمیه حضرت فاطمه الزهرا س.

عفاف نیاز فطری زن، زینت گوهر روح و دژ محکم امنیتی اوست که به عنوان یک حفاظ باطنی، مصونیت اخلاقی، خانوادگی و از همه مهم‌تر امنیت اجتماعی را فراهم می‌سازد. زنان در پرتو حفظ این ارزش، عامل نیرومندی در جهت ارتقای امنیت و نشاط اجتماعی هستند.

نشاط اجتماعی، پویایی و مفید بودن افراد جامعه را در بردارد که در راستای تقویت آن، امنیت اجتماعی نیز افزایش پیدا می‌کند. داشتن شهروندانی با نشاط و شاداب، می‌تواند جامعه را در مسیر توسعه و پیشرفت و رسیدن به آرمانهای انسانی خود سوق دهد تا به اهداف مهمی در حوزه‌های مختلف سیاسی، اجتماعی و فرهنگی دست یابد. با وجود نشاط اجتماعی در جامعه، رضایت از زندگی و سلامت روانی فردی و اجتماعی افزایش یافته و آسیب‌های اجتماعی نیز کاهش می‌یابد؛ زیرا مشارکت و مسئولیت‌پذیری در میان مردم بیشتر شده که احساس امنیت را برای افراد جامعه رقم خواهد زد.

امروزه با پیشرفت تکنولوژی و توسعه‌ی علمی بشر، نیاز به اخلاق، معنویت و ارزش‌های انسانی بیشتر می‌شود. امنیت در سطح جوامع بشری، ناشی از استمرار وجود ارزش‌های انسانی، چون: نظم، همکاری اجتماعی، عفاف و... است که به حفظ حریم اجتماعی، رفع خطرات، استفاده بهینه از فرصت‌ها و ارتقاء سطح زندگی اجتماعی می‌پردازد. از طرفی بیگانگان با تبلیغات نادرست، درصدد بر هم زدن امنیت جوامع، در جهت منافع خود هستند و عفت زنان را مانع رسیدن به مدارج عالی‌ه تحصیلی و فعالیت‌های اجتماعی می‌دانند. بنابراین یکی از ضرورت‌های جوامع انسانی، رعایت و ترویج عفاف در زنان به شمار می‌آید که منافع و تأثیرات شگرفی در جامعه پدیدار کرده و عدم رعایت آن، زیان‌ها و آثار مخربی در فرهنگ عمومی اجتماع بر جای گذاشته است.

مسئله حفظ عفاف خاص دنیای اسلام و حتی دنیای ادیان نیست. براساس زمینه فطری، حتی جوامع اولیه و به دور از تمدن و مذهب هم، آن را مورد توجه خود قرار داده‌اند. عفت به لحاظ تأثیرات فردی و اجتماعی جایگاه ویژه‌ای در جامعه بشری از بدو تولد انسان تا به امروز داشته است. از این‌رو با ایجاد فضایی امن و سالم، بالندگی انسان در جهات مثبت و در زمینه‌های مختلف فکری و علمی را سبب می‌شود.

نویسندگان و پژوهشگران زیادی کوشیده‌اند تا اهمیت نقش عفاف در سلامت و امنیت جامعه را بیان کنند. اما کتاب، مقاله یا پایان‌نامه‌ای به طور مستقل در مورد تبیین رابطه امنیت و نشاط اجتماعی با عفاف نوشته نشده است. البته آثاری از جمله: کتاب "مسئله حجاب" از مرتضی مطهری؛ در مورد فلسفه پوشش اسلامی و تأثیرات آن در آرامش روانی افراد سخن به میان آورده ولی در مورد رابطه عفاف با نشاط افراد جامعه مباحثی مطرح نشده است. کتاب "حجاب از دیدگاه قرآن و سنت"، از فتیحه فتاحی‌زاده، در مورد پوشش و حرمت بخشیدن به زنان مطالبی را عنوان کرده ولی به نقش عفاف در ایجاد آرامش بین افراد جامعه نپرداخته است. مقاله آثار فردی و اجتماعی حجاب و نقش آن در امنیت اجتماعی زنان از سعید غیرتمند و همکاران، رابطه بین حجاب و آثار فردی و اجتماعی آن با حجاب سخنی بیان کرده؛ ولی به تبیین رابطه عفاف با امنیت و نشاط فردی و اجتماعی نپرداخته است.

این مقاله درصدد است ابتدا به مفاهیم کلیدی بپردازد و سپس رابطه عفاف با این دو مؤلفه را تبیین کند.

۱- مفهوم شناسی

۱-۱- امنیت

در لغت امنیت به معنای در امان بودن، ایمنی، آرامش و آسودگی^۱ و در اصطلاح امنیت، دوری از هرگونه تهدید و نیز آمادگی برای رویارویی با خطرات است. مفهوم امنیت نسبی و دارای شدت و ضعف است، به این معنا که در برخی موقعیت‌ها (زمان و مکان‌های مختلف) در ذهن افراد ارتقا یا کاهش می‌یابد. امنیت از ضروری‌ترین نیازهای یک جامعه است.^۲

۱-۲- امنیت اجتماعی

^۱ . عمید، فرهنگ فارسی عمید، ج ۱، ص ۲۳۲.

^۲ . آشوری، دانشنامه سیاسی، ص ۳۸.

امنیت اجتماعی، ناشی از استمرار وجود ارزش های فرهنگی مانند: نظم، وفاق، همکاری اجتماعی و...، به حفظ حریم اجتماعی، رفع خطرات، استفاده بهینه از فرصت ها و ارتقاء سطح زندگی می پردازد. کارکرد امنیت اجتماعی را می توان نوعی توانمندی جامعه برای مراقبت از ویژگی های بنیادی گروه های اجتماعی و قومی، در برابر تغییرات و تهدیدهای عینی دانست.^۳

۳-۱- نشاط اجتماعی

نشاط اجتماعی، مجموعه ای از عواملی است که در تقویت یا کاهش نشاط افراد جامعه تاثیر بسزایی دارد؛ به گونه ای که انسان نیازهای درونی خود را از طریق جامعه و هنجارهای معمول آن می پذیرد. از آنجایی که انسان تا زمانی که به آنچه که می خواهد دست نیابد احساس شادی، خوشبختی و سعادت نمی کند.^۴ بنابراین احساس نشاط اجتماعی یکی از مهم ترین پشتوانه ها برای مقابله با مشکلات اجتماعی است.

۴-۱- عفاف

واژه «عفاف» در زبان عرب از ریشه «ع. ف. ف» است و با فتح حرف اول، به معنای «عفاف، پارسایی و پرهیزگاری، نهفتگی، پاکدامنی، خوشتنداری»^۵.

عفت در اصطلاح به معنای پدید آمدن حالتی برای نفس است که به وسیله آن از زیاده خواهی شهوت جلوگیری می کند. از آنجا که عفاف به معنای خودداری و خود نگهداری از هرگونه امر ناپسند است، همین امر قلمرو عفاف را توسعه بخشیده و تمام اعضای ظاهری و تمام قوای باطنی بدن را فرامی گیرد و به همه ابعاد وجودی انسان سرایت می کند.^۶

نقش عفاف در ایجاد آرامش و نشاط بین افراد جامعه

^۳ <https://anthropologyandculture.com>.

^۴ . کامرانی پور و همکاران ، تعریف نشاط و راهکارهای عملی در ارتقای نشاط اجتماعی، ص ۵۶.

^۵ . نادری، راهکارهای گسترش عفاف در جامعه و آثار آن، ص ۱.

^۶ . همان.

عفاف زنان در جامعه نقش پررنگی را ایفا می‌کند که به آرامش و نشاط بین افراد جامعه می‌انجامد. یکی از فلسفه‌های حقیقی وجوب حجاب و عفاف در جامعه، حفظ آرامش زن، مصونیت جامعه از فساد، عمق و معنا بخشیدن به امنیت اجتماعی با توسعه آن می‌باشد، زیرا نفس آدمی، دریایی موج از تمایلات و خواسته‌های او است که مهم‌ترین آن‌ها به غریزه جنسی، خوردن، مال و مقام، مربوط می‌شود و بدون شک بالاترین خواسته‌های مردان، تمایل به جنس زن است.^۷ در سخنان عرفا آمده است: «أَعْظَمُ الشَّهْوَةِ، شَهْوَةُ النِّسَاءِ»^۸ بزرگ‌ترین خواسته‌های مرد، رغبت به زنان است. ارائه زیبایی‌ها و مواضع بدن زن، به شهوت و طمع مردان دامن می‌زند و آنها را به یک کانون جدی خطر، مبدل می‌سازد که به سلب آرامش زن و امنیت اجتماعی منتهی می‌گردد. آنچه می‌تواند از این ناامنی پیشگیری کند، پوشش زن از چشمان گرسنه نامحرمان است که با حجاب کامل اسلامی در سایه عفاف، عملی خواهد شد.^۹

پوشش دینی، پیام عفت، شخصیت و خداترسی زن مسلمان است و مردان جامعه نه تنها به چنین بانویی چشم طمع نخواهند داشت که او را نیرویی بالفعل در هر چه وسعت بخشیدن امنیت اجتماعی دانسته و نجابتش را می‌ستایند. در این صورت است که زن نه تنها در سنگر عفاف و حجاب، از تیر نگاه‌های زهرآلود، سخنان آزاردهنده و برخوردهای اراذل جامعه در امان خواهد بود، بلکه امنیت و آرامش درونی خود و اجتماع را برقرار خواهد کرد. نکته معنوی و عرفانی قابل ذکر در این باب، پیام الهی آفریدگار هستی، خطاب به زنان است: ای زن! آگاه باش، دنیا خراب آبادی است که هر نقطه آن به مین‌های شیطان و نگاه‌های آلوده، ناامن گشته است. اما فرشته‌های حجاب در محفل انس و یاد خدا در امنیتی بی‌نظیر به سر می‌برند که دیگران از طعم آن بی‌خبرند.^{۱۰}

^۷ . غیرتمند و همکاران، آثار فردی و اجتماعی حجاب و نقش آن در امنیت اجتماعی زنان، ص ۱۶۷.

^۸ . فیض کاشانی، المحججه البيضاء، ج ۵، ص ۱۷۷.

^۹ . اکبری، تحلیلی نو و عملی از حجاب در عصر حاضر، ص ۱۶-۱۴.

^{۱۰} . همان، ۱۹۳-۱۹۰.

خدمات را به خانواده‌ها، جوان‌ها و بالأخره، جامعه کنند؛ زیرا اخلاق و پاکی را در جامعه برقرار کرده و به استحکام پایه‌های نظام تداوم می‌بخشند.^۱

لذا استحکام نظام اجتماع بر پایه‌ی عفت زنان استوار گشته که امنیت و نشاط جامعه را رقم خواهد زد.

۳-۲-۲- کاهش چشمگیر مفسد اخلاقی

گسترش عفاف در جامعه تأثیر بسزایی در کاهش رذایل اخلاقی دارد که می‌توان کاهش چشمگیر مفسد اخلاقی را در ذیل آن قرار داد.

عفت به عنوان یک خصلت انسانی، مبنای روابط افراد در فرهنگ جوامع است و هر عملکردی که منافعی عفت باشد، سلامت اخلاق اجتماعی را به مخاطره خواهد انداخت. از آنجایی که باید هر چه به سلامت جامعه لطمه می‌زند، ریشه‌کن شود و هر چه سلامت اخلاق اجتماعی را تضمین می‌کند، تقویت گردد. از این رو در جوامعی که بی‌عفتی حکم‌فرما است، اخلاق جامعه به شدت آسیب دیده و برای اصلاح آن چاره‌ای جز بازگشت به ارزش ریشه‌ای عفاف، وجود ندارد.^۲ از طرفی میل به خودنمایی و جلوه‌گری در سرشت زن نهفته است که باید در مسیر درست و هدفی والا به کار گرفته شود. بی‌گمان این گرایش در وجود زن، اگر همچون سایر میل‌ها به درستی به کار گرفته شود، ثمرات مطلوبی خواهد داشت و در جهت کمال او کارآمد خواهد بود؛ اما اگر این گرایش، بدون حد و مرز باشد، قطعاً فسادآفرین خواهد بود و در ایجاد زمینه‌های ناهنجاری در جامعه تأثیر خواهد گذاشت. قرآن مجید هم در موارد متعدد به زنان هشدار می‌دهد که از انجام کارهایی که سبب خودنمایی‌های مفسده‌انگیز می‌شود، جداً خودداری کنند: «وَلَا تَبْرَحْنَ تَبْرِجَ الْجَاهِلِيَّةِ الْأُولَى»؛^۳ مانند جاهلیت نخستین، با خودنمایی و خودآرایی از خانه خارج نشوید. علامه طباطبایی (ره) در تفسیر المیزان این آیه می‌نویسد: خداوند در این آیه به زنانی هشدار می‌دهد که با خودآرایی و خودنمایی، خود را گرفتار جاهلیت

^۱ . رهنما و همکاران، بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی، ص ۵۱.

^۲ . نادری، راهکارهای گسترش عفاف در جامعه و آثار آن، بی‌جا.

^۳ . احزاب: ۳۳.

دیگری می‌نمایند. سعی کنید در هر دوره‌ای با حفظ شؤونات، عفت اجتماعی را پاس داشته و فضای جامعه را آلوده نسازید.^۱

زیبایی زن برای او سرمایه است، اما باید به جا و درست مصرف شود و زکات جمال زن همان رعایت حریم عفاف است.^۲ همان‌گونه که امیرمؤمنان می‌فرمایند: «زکات الجمال، العفاف»^۳؛ زکات زیبایی، عفاف است. بنابراین حفظ غریزه خودنمایی زنان، در جامعه گامی مؤثر در جهت مبارزه با مفاسد اخلاقی و خواشه‌های نفسانی است که امنیت و نشاط اجتماعی را فراهم خواهد کرد.

۲-۴- حضور سازنده زنان در جامعه

ازجمله اثرات گسترش عفت بانوان، حضور سازنده آنان در جامعه در جهت پیشرفت در همه زمینه‌ها و ایجاد نشاط و امنیت کشور است.

از جمله ویژگی‌های بارز آن، مساله عفاف است که در زمینه پوشش باطنی زنان در جامعه می‌تواند محیط اجتماع را از لذت‌های ناهنجار جنسی، پاک کرده و راه را در جهت حفظ نیروی قدرتمند روحی و جسمی با حضوری معنوی در جامعه بگستراند. و در مقابل، بی‌عفتی، باعث سوق دادن لذت‌های جنسی از محیط خانواده به اجتماع شده و سبب تضعیف حضور سازنده زنان در جامعه و برهم زدن امنیت اجتماعی آنان خواهد شد.^۴ بدون هیچ تردیدی، اندام زن به ویژه اگر آراسته گردد، جذاب و هوس‌انگیز است. از سوی دیگر زن، بخش عظیمی از نیروی انسانی یک جامعه را تشکیل می‌دهد و در ابعاد مختلف فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی می‌تواند نقش‌آفرینی کند. عفاف و حجاب در حقیقت جواز حضور زنان در اجتماع را رقم زده و جلوی

^۱ . طباطبایی، ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱۶، ص ۳۰۹.

^۲ . فتاحی زاده، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، ص ۸۱-۸۰.

^۳ . آمدی، غررالحکم و دررالکلم: کلمات قصار امیرالمؤمنین (ع)، ج ۴، ص ۱۰۵.

^۴ . مطهری، مسأله حجاب، ص ۹۳-۹۲.

فساد گستری و ناهنجاری‌های ناشی از اختلاط مرد و زن را خواهد گرفت.^۱ استاد جوادی آملی می‌نویسد: «بنابر آیه ۱۹ سوره نساء، قرآن ما را متوجه یک مطلب مهم می‌کند و می‌فرماید: با زن‌ها معاشرت نیک داشته باشید و زن را چون مرد در مجامعتان راه دهید و اگر خوشایندتان نیست که آنها در مجامعتان شرکت کنند، این کار ناخوشایند را بکنید؛ چرا که ممکن است خیر فراوانی در آن باشد و شما نمی‌دانید». حضور زنان در صحنه، همیشگی است و این حیات اجتماعی زن است که می‌تواند در مساله فرهنگ، تربیت، جهاد و دفاع سهم مؤثری را ایفا کند.^۲

بنابراین زنان با رعایت عفاف، نه تنها جامعه را از آلودگی و بی بند و باری جنسی و هوس‌بازی حفظ می‌کنند، بلکه خود به عنوان نیرویی کارآمد و اثربخش در جامعه حضوری سالم، سازنده و مفید خواهند داشت که اگر این گونه شود، مسیر ترقی و رشد برای آن جامعه فراهم خواهد شد.

نتیجه

یکی از مهم ترین نیازهای انسان، امنیت و نشاط اجتماعی است که عفاف از مصداق آن به شمار می‌رود. تحقق عفاف در جامعه بسترساز امنیت و نشاط اجتماعی است. اگر عفاف در جامعه وجود نداشته باشد، مفاسد اخلاقی بالطبع زیاده‌تر شده و حتی بیماری‌های روانی نیز بیشتر می‌شود. افراد جامعه به ویژه زنان در پرتو حفظ ارزش عفاف می‌توانند، در جهت سلامت و امنیت جامعه موثر بوده که نشاط و پویایی عمومی را برای هر فرد در دو بعد فردی و اجتماعی در بر می‌گیرد و امید را در افراد جامعه ایجاد می‌کند. بنابراین حضور سازنده زنان در جامعه در توسعه و سلامت روانی جامعه نقش اساسی ایفا می‌کند و در صورتی این کارهای جامعه را انجام دهد.

^۱ . فتاحی زاده، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، ص ۸۲-۸۱.

^۲ . جوادی آملی، زن در آیینۀ جمال و جلال الهی، ص ۲۱۷.

بنابراین هرچه عفاف در جامعه بیشتر باشد، امنیت و نشاط اجتماعی بیشتر در جامعه رخ می نماید، زیرا زنان با آزادی بیشتر در جامعه حاضر شده و این امر زمینه ساز امید و توسعه اجتماعی می شود.

فهرست منابع

✽قرآن کریم، ترجمه‌ی الهی قمشه‌ای.

۱. اکبری، محمد رضا (۱۳۷۷)، تحلیلی نو و عملی از حجاب در عصر حاضر، ناشر: اصفهان: پیام

عترت، نوبت چاپ ۴.

۲. آشوری، داریوش، (۱۳۸۷)، دانشنامه سیاسی، نشر مروارید، چاپ ۱۶.

۳. آقا جمال خوانساری، محمد بن حسین و همکاران (۱۳۶۶)، شرح غرر الحکم (خوانساری)، ج ۵،

تهران: مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه تهران.

۴. آمدی، عبدالواحد بن محمد (۱۳۸۱)، غررالحکم و دررالکلم: کلمات قصار امیرالمؤمنین (ع)، ج ۴،

ناشر امام عصر (عج).

۵. جوادی آملی، عبدالله (۱۳۸۳)، زن در آئینه جمال و جلال الهی، قم: اسراء.

۶. حرعاملی، محمد حسن (۱۴۱۴)، وسائل الشیعه، ج ۲۰، قم، محقق: مؤسسه آل البيت عليهم

السلام لاحیاء التراث.

۷. دیلمی، حسن بن محمد (۱۴۱۲)، إرشاد القلوب إلى الصواب، ج ۲، قم: الشریف الرضی.

۸. رهنما، اکبر و همکاران (۱۳۹۶)، بررسی مفهوم حجاب در متون اسلامی، جایگاه آثار و

جلوه‌های تربیتی آن، فصلنامه معارف قرآنی شماره ۲۲.

۹. شجاعی، محمد (۱۳۸۶)، دُرّ و صدف، نشر محیی، چاپ ششم.

۱۰. طباطبایی، محمد حسین (۱۳۴۸)، ترجمه تفسیر المیزان، ج ۱۶، ترجمه‌ی محمد باقر موسوی

همدانی، دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم.

۱۱. علوی، مصطفی (۱۳۹۰)، نشاط و شادی در اندیشه و سیره امام خمینی، تهران: موسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی.

۱۲. عمید، حسن (۱۳۸۹)، فرهنگ فارسی عمید، ج ۱، ویراستار: گرامی فاتح، اعظم، تهران: انتشارات پارمیس.

۱۳. غیرتمند، سعید و همکاران، (۱۳۹۳)، آثار فردی و اجتماعی حجاب و نقش آن در امنیت اجتماعی زنان، فصلنامه پژوهش‌های اجتماعی اسلامی، شماره ۱۰۳.

۱۴. فتاحی زاده، فتیحه (۱۳۹۷)، حجاب از دیدگاه قرآن و سنت، قم: مؤسسه بوستان کتاب، چاپ ۱۱.

۱۵. فیض کاشانی، محمد بن شاه مرتضی (۱۴۱۷)، المحجه البيضاء، ج ۵، ناشر جماعه المدرسین بقم، مؤسسه النشر الاسلامی، چاپ ۴.

۱۶. کامرانی پور، معصومه و همکاران (۱۳۹۸)، تعریف نشاط و راهکارهای عملی در ارتقای نشاط اجتماعی، فصلنامه بهورز، شماره ۱۰۳.

۱۷. مجلسی، محمد باقر (۱۴۰۳)، بحار الانوار الجامعه لدرر اخبار الائمه الاطهار علیهم السلام، ج ۱۰۳، نشر: بیروت دار احیاء التراث العربی.

۱۸. مطهری، مرتضی (۱۳۷۷)، مسأله حجاب، چاپ ۴۹، انتشارات صدرا.

۱۹. نادری (۱۳۹۱)، راهکارهای گسترش عفاف در جامعه و آثار آن، فصلنامه علمی تخصصی محفل، شماره ۷.

۲۰. نوری، اعظم (۱۳۸۸)، آثار اجتماعی حجاب در جامعه، مرکز فرهنگ و معارف قرآن، نشریه روزنامه کیهان.

<https://anthropologyandculture.com>

<https://www.irna.ir/news>